Açık Ders Kaynakları'nın Faydaları, Uygulanması Sırasında Karşılaşılabilecek Engeller ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Ön Çalışma

Engin KURŞUN[1], Kürşat ÇAĞILTAY[2]

[1] Atatürk Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
[2] Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
ekursun@metu.edu.tr, kursat@metu.edu.tr

Özet: Bu ön çalışmanın amacı Açık Ders Kaynakları (ADK) projesi için alan yazında bahsedilen belli başlı faydaları, yüksek öğretim kurumlarında uygulanması sırasında karşılaşılabilecek engelleri ve bu engelleri aşabilmek için sunulan çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Bu amacın paralelinde, bu çalışmada Türkiye Ulusal Açık Ders Malzemeleri Konsorsiyumu Genel Kurulu'nda üye olan bazı öğretim elamanları ile Açık Ders Kaynakları'nın Türkiye'deki yüksek öğretim kurumları için faydaları, Türkiye'de bu projenin uygulanma sürecinde ortaya çıkabilecek muhtemel problemleri ve bu projenin geleceği hakkında yapılmış görüşmelerin sonuçlarına da yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Açık Ders Kaynakları, Açık Ders Kaynakları'nın Faydaları, Açık Eğitimsel Kaynaklar

Abstract: This preliminary study aims at reviewing related literature about benefits of OpenCourseWare (OCW), barriers and incentives for implementation of OCW in higher education institution. In line with this aim, this study aims to provide results of interviews, which were conducted about benefits of OCW for Turkish Higher Education, possible barriers/incentives during the implementation of OCW project in Turkey and future of OCW in Turkish higher education, with some instructors who are member of Turkish OpenCourseWare Consortium.

Keywords: OpenCourseWare, Benefits of OpenCourseWare, Open Educational Resources

1. Giriş

İnternet'in bu denli hızlı büyümesi, bilgiye ulaşmada ve bilginin yayılmasında büyük olanaklar sağladığı aşikardır. Ancak bu hızlı büyüme ve gelişme, çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Örneğin İnternet üzerinden bilgiye ulaşım, sunulan bilginin kalitesi ve bunların yanı sıra içeriğin ve öğrenme materyallerinin yasal kullanımı [3], bahsi geçen sorunlar arasında yer almaktadır. Bu noktada, Açık Eğitimsel Kaynakları (AEK) ile ilgili projeler bu problemlere çözüm olma noktasında bizlere çeşitli olanaklar sunmaktadır. Açık Ders Kaynakları projesi de, AEK'ları projelerinden bir tanesidir. İlk olarak 2001'in Nisan ayında Massachusetts Institute of Technology (MIT) tarafından duyurulan bu projenin temelde iki amaca hizmet ettiği ifade edilmektedir [1]. Bunlardan birincisi; eğitimciler, öğrenciler ve bireysel öğrenenler için MIT'nin tüm ders kaynaklarına ücretsiz ulaşmayı sağlamak. Bir diğer amacı ise, bu düşünce sisteminin dünya üzerinde geniş ölçüde etkisini artırmaktır [1]. Genel olarak bakıldığı zaman MIT'nin bu hedeflerine ulaştığını söylemek mümkündür. Çünkü 2007 yılına gelindiğinde MIT tüm derslerini (yaklaşık 1800 ders) sanal olarak yayınlandığını söylemektedir [4]. Bunun yanı sıra ADK projesinin birçok ülkede

hayata geçirildiği görülmektedir ve bu amaç ile çeşitli ülkelerin katılımı ile bir konsorsiyum oluşturulmuştur. Şuan itibariyle konsorsiyuma üye ülke sayısı 100'ü geçmektedir. Bu ülkelerden bazıları Çin, Fransa, Japonya, Hollanda, İspanya'dır [6]. Bu noktada özellikle Çin'de birçok üniversitenin bu konsorsiyum da olduğu göze çarpmaktadır, hatta Çin kendi içinde "China Open Resources for Education" (CORE) adında 50'yi aşkın üniversitenin oluşturduğu bir konsorsiyum görülmektedir [2]. Özetle MIT'nin başlattığı bu hareket dünya çapında hızlı bir şekilde kabul edilmiş, hem uluslararası hem de ulusal düzeyde kendi içlerinde konsorsiyumlar oluşturarak ADK hareketinin etkisini yaygınlaştırmak ve sürekliliğini sağlamaya çalışmaktadırlar.

Türkiye'deki durumu incelediğimizde, ADK ile ilgili çalışmalar ilk defa Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) öncülüğünde başlatılmış olup, çalışmalar oluşturulan bir konsorsiyum aracılığıyla devam etmektedir. Ulusal Açık Ders Malzemeleri Konsorsiyumu olarak adlandırılan bu oluşum, genel kurul ve yönetim kurulundan oluşmaktadır [8]. TÜBA'nın benzer bir projenin Türkiye'de de uygulanması amacıyla gönderdiği davet mektubunun ardından ilk toplantı 23 Mart 2007'de TÜBA'nın Ankara'daki hizmet binasında biraraya gelen 24 Üniversite temsilcisi ve diğer kurum yetkilileri ile gerçekleştirilmiştir. Bu ilk toplantının ardından daha önce oluşturulan bir çalışma grubu tarafından hazırlanan taslak rapora, 11 Mayıs 2007'de yapılan ikinci toplantıda son şekli verilerek gerekli faaliyetlerin yürütülmesi için bir konsorsiyum oluşturulmuştur. Ardından 25 Mayıs 2007 tarihinde gerçekleştirilen Ulusal Açık Ders Malzemeleri Konsorsiyumu'nun ilk genel kurul toplantısına 45 üniversite, YÖK ve TÜBA temsilcileri katılmıştır [7]. Bu toplantıda, 7 üyeden oluşan yönetim kurulunun yanısıra, kurulun başkanlığına da, YÖK üyesi Prof. Dr. Ali Ekrem Özkul seçilmiştir [7].

2. Açık Ders Kaynakları (ADK)

Açık Ders Kaynakları'nı şu şekilde tanımlamak mümkündür;

- ders formatında organize edilmiş, ücretsiz ve serbestçe ulaşılabilen, sayısal ortamda bulunan,
- kullanıma ve adaptasyona belli lisans koşulları (Creative Commons) ile açık,
- tek başına sertifika ya da diploma vermek amacıyla kullanılmayan, yüksek kaliteli eğitim kaynaklarıdır [1, 4, 6].

Bu tanımdan, ADK için hazırlanmış ders materyallerin tam bir dersin içeriğinin yansıtmasının zorunlu olmadığı gibi, bu ders materyalleri ile sertifika ya da diploma sağlanmadığı gözden kaçırılmaması gereken hususlardandır. Ayrıca bu bildiride, "Açık Ders Malzemeleri" yerini "Açık Ders Kaynakları" kelime grubu Türkçe'ye daha uygun bir karşılık olarak düşünüldüğü için tercih edilmiştir.

2.1. ADK'nin Faydaları

Açık Ders Kaynakları projesi aslında bildiğimiz basit web sayfaları aracılığıyla ders materyallerinin kullanıcılara ulaştırılması mantığına dayansa da, beraberinde getirdiği yaklaşım itibariyle eğitim dünyasına çeşitli olanaklar sunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekilde özetlenebilir.

ADK sayesinde;

- dünyanın her yerindeki eğitimciler, verilen bu derslerin içeriklerine bakarak kendi derslerini güncelleyebilmenin yanı sıra, sunulan bu dersleri kendi dersleri için model olarak kullanabilirler [5].
- Özellikle Türkiye'de açılmış ya da açıl-

makta olan yeni üniversitelerdeki kaynak yetersizliği için büyük olanaklar sağlayacaktır.

- Öğrenciler sunulan materyalleri almış oldukları dersleri ya da bireysel çalışmaları için yardımcı kaynak olarak kullanabilirler [1].

- Üniversiteye hazırlık öğrencileri bu bölümlerde verilen dersleri inceleyerek, seçecekleri bölümleri belirleyebilir ya da ilgili dersi almadan o ders hakkında bilgi sahibi olabilir.

- Üniversitelerde eğitim alan öğrenciler alacakları dersleri daha önceden inceleyerek kendilerini nelerin beklediğini görebilirler [5].

- Yaşam boyu eğitim desteklenebilir [5].

2.2. ADK'nın Uygulanması Sırasında Karşılaşılabilecek Engeller

ADK'nın sağladığı bu faydalardan en üst seviyede yararlanmanın yolu, var olan engelleri uygun stratejiler kullanarak aşmaktır. Bunun için de bu engellerin belirlenmesi ve belirlenen bu engeller için uygun strateji/stratejilerin geliştirilmesi gereklidir.

- Sunulan ders ve ders kaynaklarının lisans haklarının nasıl sağlanacağı?
- ADK projelerinin sürekliliğinin nasıl sağlanacağı?
- Sunulan içeriğin kalite kontrolünün nasıl yapılacağı?
- Öğretim üyelerinin tutumlarının nasıl olacağı?

Cevaplanması gereken soruların başında gelmektedir. Bu sıralanan maddeler ADK projelerinin uygulanması sırasında karşılaşılabilecek olan, alan yazında bahsedilen engellerden bazılarını oluşturmaktadır.

3. Sonuçlar

Bu bölümde, 2007 Kasım ayında İnet-tr konferansında, ADK hakkında bazı konsorsiyum üyelerinin ve Ankara ilinde bulunan üniversitelerde ki konsorsiyum temsilcileri ile yapılan görüşmelerin sonuçlarına yer verilecektir. Bu bağlamda aşağıdaki sorular görüşme yapılacak kişilere yöneltilmiştir.

1. Ulusal açık ders kaynakları projesinin faydalı olacağını düşünüyor musunuz?

   a. Düşünüyorsanız, sağlayacağı belli başlı faydaların neler olabilir?

   b. Düşünmüyorsanız, neden?

2. Bu projenin üniversitenizde uygulanma sürecinde karşılaşılabilecek problemler neler olabilir?

   a. Bu problemler nasıl aşılabilir?

3. Siz, vermiş olduğunuz bir dersin içeriğini ve kaynaklarını bu proje kapsamında yayınlamayı düşünür müsünüz?

   a. Düşünüyorsanız, niye? Düşünmüyorsanız, niye?

4. Açık Ders Kaynakları projesinin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Bu bölümde, tüm bu görüşmeler sonucunda ortaya çıkan bulgular; böyle bir projenin olası faydaları, önündeki engeller, bu engellere yönelik çözüm önerileri ve bu projenin geleceğine yönelik öğretim üyelerinin belirttiği görüşler sırasıyla özetlenecektir.

Görüşülen öğretim üyeleri tarafından belirtilen ADK' nın sağlayabileceği olası faydaları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

- Eğitimin kalitesini attıracağı,

- Bilimin evrenselleşmesi yolunda katkı sağlayacağı,
- Öğretim üyelerinin bir birlerini kıyaslayabileceği (benchmarking) bir ortam oluşturabileceği,
- Mezun öğrencilerin dersle olan bağlantısının sağlanabileceği,
- Bir yarışma ortamı oluşturacağı,
- Üniversiteler arası işbirliğini artıracağı,
- E-öğrenmeye (emek, maliyet, ve zaman) katkı sağlayacağı,
- Fırsat eşitliği sağlayacağı,
- Şeffaflık, hesap verilebilirlik olguları ön plana çıkacağı,

Yukarıda listelenen faydaların öğretim üyeleri tarafından belirtilen muhtemel faydalar olduğu, bu nedenle bu faydaların böyle bir projenin uygulanması durumunda kesinlikle oluşacağı gibi bir izlenimin doğru olmayacağını özellikle vurgulamak isteriz.

Böyle bir projenin yukarıda bahsi geçen faydalarının olmasına rağmen, projenin hayata geçmesi hususunda öğretim üyeleri tarafından ifade edilen muhtemel engelleri ;

- Projenin hangi yöntemle yapılacağının net bir şekilde belirlenmemesi,
- Dersler yayınlanırken şu an için belirlenmiş bir standart olmaması,
- Başlatılan bu projenin sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Öğretim üyelerinin gerekli teknolojik donanım bilgisine sahip olmaması,
- Teknolojik altyapının yetersiz olması,
- Öğretim üyelerinin gerek akademik gerekse öğretimsel faliyetlerinden dolayı yeterli zamana sahip olamamaları,
- Fikrin özünün dışarıdan olması

sebebiyle ortaya çıkabilecek engeller şeklinde özetlememiz mümkündür.

Diğer taraftan bu engellere çözüm önerisi olarak , öğretim üyeleri tarafından altı çizilen hususları şu şekilde listelememiz mümkündür:

- Konsorsiyum net bir şekilde üniversitelerin ne yapması gerektiğini ifade etmeli,
- altyapı ile ilgili sıkıntılar öğrenci asistanlarla halledilmeli,
- ders içerikleri hakemlerden geçmeli,
- engeller dayatma ile değil de özendirme ile aşılmalı,
- akademik yükseltme kriteri teşvik unsuru olarak kullanılmalı,
- öğretim üyelerine seminerler ve toplantılar düzenleyerek ADK projesi hakkında farkındalıkları sağlanmalı (Hazırlanmış Türkçe bir ders ile),
- Bu iş teşviklerle değil, olağan yapısı içerisinde bırakılmalı (işin felsefesi araştırılmalı) .

Tüm bu bulgular ışığı altında öğretim üyelerinin genel olarak bu projenin geleceği konusunda umutlu oldukları, ancak böyle bir proje ile bir çok problemin de beraberinde gelmesinden ötürü karar vericilerin dikkatli olması gerektiği yönündedir. Ayrıca görüşme yapılan öğretim üyeleri dünyadaki eğilimin bilgiyi saklamanın aksine, bilgiyi paylaşma yönünde olması sebibiyle bu yönde geliştirilecek projelerin önün açık olduğu şeklindedir. İlk başta sıkıntıların çok olacağı, zamanla bunların azalacağı projenin geleceğine yönelik belirtilen bir diğer görüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. Kaynaklar

[1]. Carson, S., 2005 MIT OCW Program Evaluation Findings Report, http://ocw.mit.edu/OcwWeb/Global/AboutOCW/evaluation.htm.

[2]. China Open Resources for Education (CORE) Web: http://www.core.org.cn adresinden Ocak, 2008'de alınmıştır.

[3]. Hylén, J. "Open educational resources: Opportunities and Challenges", Proceeding of Advancing the Effectiveness and Sustainability of Open Education Conference, USA, Utah State University, September 29, 2005. pp.71-73

[4]. Massachusetts Institute of Technology Web:www.mit.edu adresinden, Aralık 2007'de alınmıştır

[5] . OECD Centre for Educational Research and Innovation, Giving Knowledge for Free - The Emergence of Open Educational Resources, http://www.oecdbookshop.org/oecd/display.asp?sf1=identifiers&st1=5L4S6TNG3F9X, OECD Publishing.

[6]. OpenCourseWare Consortium Web: http://www.ocwconsortium.org/ adresinden, Kasım, 2007'de alınmıştır.

[7]. Türkiye Bilimler Akademisi Web: http://www.tuba.gov.tr/ adresinden, Kasım, 2007'de alınmıştır.

[8]. Ulusal Açık Ders Kaynakları Konsorsiyumu Web: http://uadmk.ulakbim.gov.tr/prj_hakkinda.htm adresinden, Ocak 2008'de alınmıştır.